

УДК 38.001.36

Н.Є. Скоробогатова, к.е.н., доц.
КПІ ім. Ігоря Сікорського

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ

Анотація. У ході дослідження на основі аналізу даних рейтингів Global Competitiveness Index 4.0 та Global Innovation Index проаналізовано взаємозв'язок інноваціями та конкурентоспроможністю країн, в результаті доведено наявність щільного зв'язку між інноваційним розвитком країни та рівнем її конкурентоспроможності. За допомогою показника «частка високотехнологічного експорту в загальному обсязі експорту країни» оцінено ступінь ефективності інноваційної активності країн за період 2010 – 2018 роки, визначено лідерів та окреслено потенційні напрями розвитку для підвищення рівня конкурентоспроможності країн світу, у тому числі й України. Запропоновано застосування технологій Четвертої промислової революції для підвищення рівня конкурентоспроможності країн, а також доведено дієвість запропонованих заходів на прикладі країн-лідерів: Німеччини, США, Франції тощо.

Ключові слова: інновації, збалансований розвиток, економіка, конкурентоспроможність, Індустрії 4.0.

ВСТУП

Сучасний етап інноваційного розвитку суспільства щільно пов'язаний із застосуванням інформаційних технологій практично в усіх сферах економіки на всіх етапах життєвого циклу продукту, починаючи від його проектування і закінчуючи після продажним обслуговуванням. Все це дозволяє підприємствам, які першими впровадили інноваційні інструменти Індустрії 4.0 в свої бізнес-процеси, підвищити конкурентоспроможність свого продукту та бізнесу в цілому. Аналіз макропоказників свідчить, що країни, які першими увійшли в Епоху 4.0, зміцнили свої позиції в рейтингу міжнародної конкурентоспроможності та виступають лідерами на сьогоднішні. Тому вважаємо, що питання оцінки взаємозв'язку інноваційної активності та рівня конкурентоспроможності країн, їх збалансованого розвитку є вкрай актуальною проблемою.

МЕТА РОБОТИ

Метою роботи є удосконалення науково-методичних засад формування концепції збалансованого розвитку економічних суб'єктів на макро- та мікрорівнях на основі застосування інноваційних інструментів розвитку.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Аналіз рейтингів The Global Competitiveness Index 4.0 та Global Innovation Індекс доводить, що практично одні і ті ж країни потрапляють до двадцятки лідерів (табл. 1). Це свідчить про наявність щільного зв'язку між інноваційним розвитком країни та рівнем її конкурентоспроможності. Подальший аналіз було зосереджено на двадцятці країн-лідерів та Україні. Аналіз динаміки ВВП на душу населення за 2010 – 2018 свідчить про тенденцію щодо зростання даного показника для всіх країн. Водночас, найбільше значення серед аналізованих країн припадає на Люксембург, Норвегію, Швейцарію у 2018 р. Найменше значення ВВП на душу населення серед аналізованих країн в Україні та дещо краще значення має Китай. Обсяги ВВП Китаю незрівнянно більше, ніж України, але в перерахунку на одну людину, даний показник істотно знижується.

Таблиця 1. Провідні країни та Україна в Індексі глобальної конкурентоспроможності 4.0 та Глобальному інноваційному індексі, 2019р. [1; 2]

Глобальний інноваційний індекс			Індекс глобальної конкурентоспроможності 4.0		
Рейтинг	Країна	Значення	Рейтинг	Країна	Значення
1	Швейцарія	67,2	1	Сінгапур	84,8
2	Швеція	63,7	2	Сполучені Штати Америки	83,7
3	Сполучені Штати Америки	61,7	3	Гонконг	83,1
4	Нідерланди	61,4	4	Нідерланди	82,4
5	Об'єднане Королівство	61,3	5	Швейцарія	82,3
6	Фінляндія	59,8	6	Японія	82,3
7	Данія	58,4	7	Німеччина	81,8
8	Сінгапур	58,4	8	Швеція	81,2
9	Німеччина	58,2	9	Об'єднане Королівство	81,2
10	Ізраїль	57,4	10	Данія	81,2
11	Республіка Корея	56,6	11	Фінляндія	80,2
12	Ірландія	56,1	12	Тайвань, Китай	80,2
13	Гонконг, Китай	55,5	13	Республіка Корея	79,6
14	Китай	54,8	14	Канада	79,6
15	Японія	54,7	15	Франція	78,8
16	Франція	52,4	16	Австралія	78,7
17	Канада	53,9	17	Норвегія	78,1
18	Люксембург	53,5	18	Люксембург	77,0
19	Норвегія	51,9	19	Нова Зеландія	76,7
20	Ісландія	51,5	20	Ізраїль	76,7
...
47	Україна	37,4	85	Україна	57,0
...
129	Ємен	14,5	141	Чад	35,1

Після різкого зменшення ВВП на душу населення в Україні в 2015 даний показник поступово збільшується. Однак тут треба взяти до уваги військову агресію з боку РФ і анексію частини територій України, що негативно позначилося і на економічному, і на соціально-політичному стані держави. Проте, різниця між трійкою лідерів за цим показником і аутсайдерами становить більш, ніж в 10 разів. Аналіз щорічного темпу зростання ВВП (у %) представлений на рис. 1.

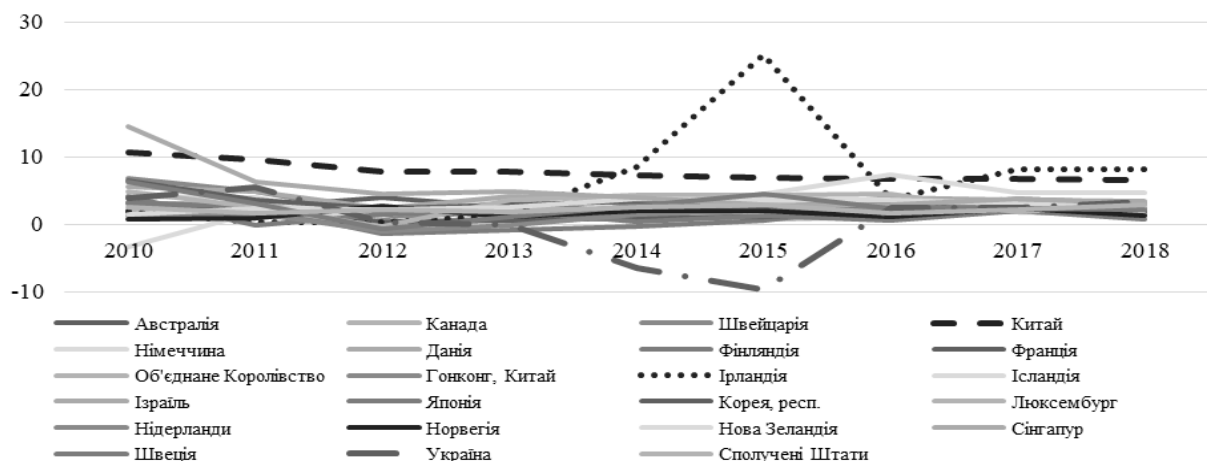

Рисунок 1. Темп зростання ВВП (%), 2010 – 2018 рр. (побудовано за даними [3])

Протягом 2010 – 2018 років середній темп зростання по групі аналізованих країн становив 2,88%. Для порівняння, в Україні середньорічний темп зростання ВВП за цей період – 0,16%. Також слід зазначити, що найбільший темп щорічного зростання ВВП має Китай. Однак, протягом 2010-2018 темп зростання ВВП в Китаї, як і в інших країнах світу в цілому знизився. Ефективність інноваційної активності країни можна оцінити за часткою високотехнологічного експорту в загальному обсязі експорту країни. Як видно з рис. 2, найбільшу питому вагу високотехнологічної продукції в загальному обсязі експорту має Сінгапур. У середньому за 2010 – 2018 роки в цій державі він має значення 51%, у той час, як в групі лідирує середнє значення 21%, а в Україні (для порівняння) 6,5%. Найменша питома вага високотехнологічної продукції в групі країн-лідерів припадає на Нову Зеландію – 10%.

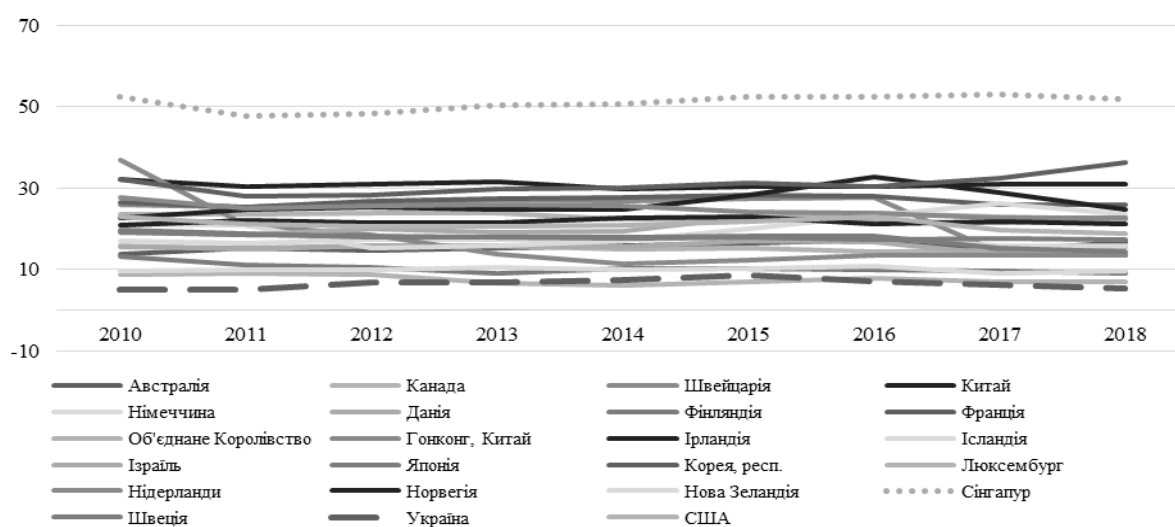

Рисунок 2. Частка високотехнологічного експорту в загальному обсязі експорту, 2010 – 2018 рр. (побудовано за даними [3])

Якщо врахувати обсяг високотехнологічного експорту в абсолютному вираженні, то безумовним лідером тут є Китай, у якого сума експорту протягом 2010 – 2018 років зростає. Наступною країною в рейтингу за обсягами високотехнологічного експорту є Німеччина. Однак, як показують статистичні дані, обсяг високотехнологічного експорту Німеччини майже в 3 рази менше, ніж в Китаї. Найменший обсяг високотехнологічного експорту припадає на Ісландію, що й не дивно, з огляду на розміри економіки даної країни.

Оскільки сучасний етап промислової революції Індустрія 4.0 базується на повсюдному використанні інформаційних технологій, то становить інтерес аналіз виробництва і експорту ІКТ продукції та послуг країнами-лідерами. Аналіз статистичних даних свідчить, що найбільшу питому вагу в обсязі експорту ІКТ-послуг має Ірландія, Ізраїль, Фінляндія, Швеція. Особливий інтерес викликає Україна, в якій військова агресія з боку Росії та анексія частини територій викликали необхідність стрімкої переорієнтації на нові світові ринки та умови взаємодії. Це, у свою чергу, стимулювало зростання високотехнологічного виробництва та активність інноваційної діяльності. Починаючи з 2014 року, експорт ІКТ-послуг у загальному обсязі експорту

зростає та на кінець 2018 становить 19,5%. Слід зазначити, що середній показник по Україні за 2010 – 2018 роки становив 12,3%, що також перевищує середній показник по групі лідерів. Проте лідером серед експорту продукції ІКТ є Гонконг – у 2018 році частка експорту ІКТ-продукції у загальному обсязі експорту становила 51,7%, в той час, як середній по групі лідерів 9,88%. Далі йде Сінгапур, Китай, Корея. В Україні, на жаль, середній значення даного показника – 1%. Така ситуація вимагає негайного вжиття відповідних рішень.

Таким чином, проведений аналіз підтвердив гіпотезу про пряму залежність інноваційної активності та рівні розвитку економіки країни [4, 5]. Безумовно, інноваційна діяльність є досить ризиковий і витратною. Розробка нових технологій, продуктів, тощо вимагає значних матеріальних і трудових ресурсів, які може собі дозволити не кожне підприємство і не кожна країна в цілому. Як показали результати дослідження, країни з невеликою кількістю населення та площею є лідерами інноваційного розвитку з високорозвиненою економікою. З іншого боку, не всі держави, які мають значні запаси природних ресурсів, території, велику чисельність населення, виступають економічно благополучними. Економіка Китаю, яка лідирує за обсягами виробництва і експорту, є останньою в групі лідерів за обсягом ВВП на душу населення. Тому для збалансованого економічного зростання країни вважаємо за необхідне розробку стратегії держави, що враховує її особливості та потенціал. Особливо це актуально в умовах Індустрії 4.0. Прикладом можуть служити країни, які розробили стратегію свого розвитку в умовах Четвертої промислової революції: Німеччина, Китай, США, Франція та інші. В результаті дослідження зроблено висновки про те, що саме незбалансованість стратегічного розвитку деяких країн призводить до того, що великий розмір ВВП, активна інноваційна діяльність не призводять до відповідного розміру ВВП на душу населення. Тому з метою збалансованого розвитку економіки країни вважаємо за необхідне враховувати наступні складові: економічна, інноваційна, соціальна, екологічна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Global Innovation Index 2019. Режим доступу: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf
- [2] Global Competitiveness Index 4.0. Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2019/>
- [3] The official web-site of The World Bank. Режим доступу: <http://www.worldbank.org/>
- [4] Скоробогатова Н.Є. Міжнародна конкурентоспроможність країн у реаліях інноваційних зрушень Індустрії 4.0 / Н. Є. Скоробогатова // *Економічний аналіз*. – 2019. – № 3. – С. 21-28. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2019.03.021>.
- [5] Слобода А. О. Аналіз впливу цифрової економіки на конкурентні переваги країни / А. О. Слобода, Н. Є. Скоробогатова // *Актуальні проблеми економіки*. – 2020. – № 14. Режим доступу: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/205846>